

ניקולאי היז

שהביאו לאי-השתתפותן בוויכוח — ונאומים אלה לא נפלו באורכם מן הזמן שעמד לרשותן בחיכוח. הנאום שלנו, לעומת זאת, ארך 12 דקות — שלוש דקות פחות מן ה-15 שהוקצבו לנו.

ד"ר יוחנן כדר מתח בעיקר ביקורת על ניצול ועיחת תקנון הכנסת לשם השתקת יוזמת האופוזיציה. רק בקושי התאפקתי מלקרוא לו קריאת-ביניים: „על דאטפת אטיי פון, וסוף מטיפיך יטופון“, או „בור כרה ויתפרהו“. כי היה זה כדר עצמו שהתחיל בדרך זו. כדי לסתום את פי סיעת-היחיד שלנו, יום את שינוי תקנון-הכנסת, המונע בעדנו כיום מלהגיש הצעות-לסדר-היום והצעות-חוקים. עכשיו, אחרי שהוא עזר ל-מפא"י לסתום את הפה שלנו, מדוע לא תלך מפא"י באותה דרך כדי לסתום קצת את הפה של חרות?

בזכות הכלכלנים של סיעתנו, שהכינו את הבסיס המדעי לנאום, יש לומר כי הוא עורר תשומת-לב כללית בין הכלכלנים שנכחו ב-בית. במשך שעות ארוכות התרחחו עימנו כלכלני הממשלה, לאחר מכן, כדי לערער על קביעה זו או אחרת שלנו, על הניתוח המיספרי והעובדתי. הם הודו בגלוי שהיה זה הנאום היחיד בוויכוח הכלכלי שהיה בעל אופי כלכלי רציני.

כך חשב, כנראה, גם פנחס ספיר. כי הוא נמוע מלהתייחס אל נאומנו בכלל. הוא העדיף להתווכח עם המליצות שהושמעו — אך לא עם הטיעון הכלכלי המוצק שהבאנו. אמנם לא יצא באופן הפגנתי מן האולם כשהתחלתי לדבר, כפי שעשה בפעמים קודמות. אך הוא העמיד פנים כאילו הוא מעיין במיסמכים ואינו מקשיב.

רק בדבר אחד הזכיר אותנו בנאום התשובה הארוך שלו: כשהגיע למחיר הדולאר השחור. כי גילויי העולם הזה על מכירת הדולארים הממשלתיים בשוק השחור, אותם הזכרתי גם בכנסת, ממשכים להרגיז אותי.

ספיר: ... אם אזכיר את הפער בין השער הרישמי והשער הלא-רישמי של הדולאר, יקפוץ מייד מישונו שמדבר בסם „אנחנו“ (ברוסית): כמו „אנחנו, הצאר ניקולאי“ (חזרה לעיברית): וישאל מניין אני יודע זאת. אני מצהיר שאני יודע על כך משום שזה כתוב בעתון „חיוכים באולם“.

ספיר התווכח בעיקר עם רפ"י. זה הרבה יותר קל. כי לרפ"י אין, בסופו של דבר, אלא תיקונים קטנים לשיטת אשכול וספיר — שהתגבשה בימי שלטונו של בן-גוריון.

האופוזיציה שלא היתה

קראת סוף הישיבה ערך המערך גיוס כללי של חבריו. ספסלי האופוזיציה נשארו ריקים, כשהורמו הידיים, תמך הרוב הגדול בממשלה.

השתמשתי בזכותי ותבעתי למנות את הקולות — ונקבע כי 50 הצביעו בעד התוכנית הממשלתית, 19 הצביעו נגד.

בצאתי מן האולם שאלו אותי אנשי הקואליציה מדוע דרשתי למנות את הקולות. הרי זה רק הבלט את חולשת האופוזיציה. אך כוונתי היתה פשוטה מאד. רציתי להבליט בעיני הציבור את העובדה דלהלן:

33 אנשי גח"ל רפ"י חתמו על הבקשה לכנס את ישיבת-הפגרה של הכנסת. רק 15 מהם טרחו להיות בכנסת בעת ההצבעה. פחות מהחצי.

דס בגבול, דמים באוניברסיטה

משך הישיבה הגשנו שתי הצעות נוספות לסדר-היום. (אין טעם שגניש הצעות רגילות, בלתי-דחופות, כי אלה כפופות לסעיף-סתימת-הפה שנתקבל עליידי חרות ומפא"י.)

ההצעה הראשונה תבעה מהכנסת לדון מייד ב„סכנת ההתלקחות המלחמתית בגבול הסורי“. הצעה זו, והצעה אחרת שהוגשה עליידי חרות בכוונה הפוכה, הכריחו את הממשלה לפתוח את מושב הוועדה מדינית משלה, בניגוד לרצונה. כי יאפשר היה למנוע את ההכרה בדחיפות הצעותינו. הדרך היחידה שהיתה פתוחה לממשלה כדי להקדים תרופה למכה היתה לזיזם דיון מצדה — ובכך לבטל את יוזמתנו.

היתה זאת תחבולה מחוכמת מצד הממשלה. אך היא סיפקה אותנו. כי בכך הבאנו לדיון הצעתנו השנייה נגעה למוזמת הממשלה להעלות את שכר-הלימוד של הסטודנטים. תבענו לדון בה לפני התחלת שנת-הלימודים באוניברסיטות (ראה הנדון).

אותה שעה הגשנו שורה ארוכה של שאלות. בין השאר:

- **ויאטינאם.** האם קיבלה ממשלת ישראל החלטה להכיר בממשלת סייגון, כפי שנימוס בהולפות עתונאיות?
- **מיסים על רכוש הכנסיה.** האם מחייבים את הכנסיות למיניהן, והמוסדות שבשליטת הכנסיות, בתשלום מיסים בנצרות?
- **הרשימה השחורה.** האם יש בקול ישראל רשימה שחורה של אנשים שאת שמותיהם אסור להזכיר, כפי שנאמר בכסאון פנימי של קול ישראל? אם כן — על סמך מה הוכנה הרשימה? מי נתן את ההוראות להכינה?
- **השגרירות הנוצצת.** מה מיספר העובדים המועסקים עליידי שגרירות ישראל בצרפת? כמה מהם הינם דיפלומטים? מה היא ההצדקה להחזקת שגרירות ישראלית שלישית בגודלה בין כל השגרירויות המצויות בפריס?
- **מכירת מטבעות.** האם נוקט משרד החינוך והתרבות בצעדים למניעת מכירת אוסף מטבעות עתיקים, מאוספי מוזיאון בצלאל, בחו"ל?
- **מפלגה במקום חופשה.** האם נכון הוא כי מפלגות ההסתדרות החליטו לאפשר לעובדי מוסדות ההסתדרות להמיר את דמי החופשה המגיעים לעובדים. ולתרום כספים אלה למפלגות השונות? האם מסכים שר העבודה להסיר הני"ל?
- **שעוררית צי"ם.** מהן מסקנות ועדת אביד על הנעשה בחברת צי"ם? האם דו"ח החעדה יפורסם וברבים?
- **שכר הלימוד.** האם נציג אגודת הסטודנטים קבלו לעיונם את דו"חות החעדה לדיון בשכר-הלימודים, אם לא — מדוע לא?
- **ארהארד גרמית.** האם נכון הוא כי הקנצלר ארהארד הודיע לראש הממשלה בשנת 1965, כי ממשלת גרמניה המערבית תתמוך בסניפוחה של ישראל לשוק הארופי המשותף, וכי הוא מתכחש עתה להבטחה זו?

* 4 האחרים שהצביעו נגד: 1 הכוח החזק, 2 רק"ח, 1 מק"י.

בחיים הפרלמנטרים, נפלה קורבן לאקוסטיקה של הבניין המפואר. אין עוד טעם לקרוא, כי רוב הקריאות מצלצלות כרעש מבלבל. לא גואשתי בנקל. כך, כשדובר ישראל בן-מאיר (מפד"ל), התפתח דושיח קצר:

בן-מאיר: ... המצב הכלכלי לא בא כאפתעה. היו כאלה שידעו עליו. היו כאלה שצריכים היו לדעת זאת קודם לכן, היו כאלה שידעו והיו כאלה שלא רצו לדעת... אין לי ספק שמבחינה זו אנו אשמים ב„מאורח מדי“.

בן-מאיר

אבנרי: מי זה „אנו“?

בן-מאיר: כולנו, המדינה.

אבנרי: לא הממשלה? לא היא האחראית?

בן-מאיר: הממשלה מייצגת את המדינה. היא ממונה עליידי הכנסת. היא מייצגת את בוחריה. היא אינה יותר חזקה מבוחריה. הבוחרים לא רצו בכך. הקהל לא רצה. זאת אני מקבל.

קראתי עוד כמה וכמה קריאות, אבל לא הגואם ולא הקצרניות היו מסוגלים לקלסם. בסוף גואשתי גם אני. רק כשדובר פרס על הצורך בשינוי שיטת-הבחירות, לא יכולתי להתאפק:

פרס: אסביר את ההבדל היסודי (בין הכנסת לבין פרל-מנטים אחרים). בכל מדינה... כאשר הממשלה מביאה הצעה בפני הכנסת, יש לה עניין עם חברי הפרלמנט. כאשר הממשלה כאן מביאה הצעה בפני חברי-הכנסת, יש לה עניין עם סיעות שעל פי החוק שהציע השר (יעקב שמשו) שפירא...

אבנרי: ההבדל מתבטא בכך שכאן קיימת המשמעת הקואליציונית, שאתם התנהגתם אותה!

כל ילד יודע כי המשמעת הקואליציונית היא המצאתו הפרטית של דויד בן-גוריון, שביסס עליה בשעתו את שלטון-היחיד שלו. עתה בוחר פרס בדרך נוחה — הוא מותח ביקורת נכונה על מצב הכנסת, מעלים שרבו ואדונו הוא שגרם למצב זה, ומנסה לבסס על ביקורת זו הצעה חמורה שבעתים, שהגשמה היתה מביאה לחיסול הכנסת כמכשיר דמוקרטי.

אוזו הדבר, אבל להיפך

אזין שטחי יכול היה לקבל את הרושם כי יש דמיון מפתיע בין דברי פרס ובין הביקורת שאנחנו מותחים על הכנסת מאז יומנו הראשון בה. רושם זה הוא תדיר מאד. לעיתים קרובות חזרת רפ"י על דברינו — אבל בכונה הפוכה.

למשל, בוויכוח זה, אמרנו, בין השאר:

אבנרי: ... אין מנוס מן ההכרעה הגדולה, שאינה כלכלית, כי אם פוליטית. אין כלכלה שאינה מדינית... לא הכלכלה בלבד נכשלה. מי שנכשל — זה המישטר. והמישטר צריך לחת על כך את הדיון.

כעבור שעותיים, כשהגיע תורו של פרס, אמר:

פרס: ... לאן שלא נפנה בדיון הכלכלי, נמצא את עצמנו תועים מחדש בסבך המפלגתי והפוליטי של מדינת-ישראל. יתר-על-כן, כמעט ואין סיכוי, לדעתי, להגיע לתוכנית כלכלית אמיתית ומבראה מבלי תמורה פוליטית יסודית במישטר שלה.

לכאורה — אותו הדבר, למעשה: ההיפך הגמור. כי אנחנו אמרנו מה שאמרנו כדי להוכיח שאין פתרון אלא השתלכות בשוק מרחבי, ואילו פרס רצה שנשתלב בשוק המשותף האירופי. אנחנו התכוונו לחיסול המישטר הקיים עליידי הקמת כוחות חדשים, פרס התכוון להנהגת שיטת-בחירות חדשה שתביא בהכרח לביסוס דיקטטורי של המישטר הקיים.

זה קרה לנו לא פעם בעבר: מנסים לקחת את הסיסמות שלנו („מישטר חדש“, „שיחזור מעול השיעבוד למגננו“, „פירוק הסוכנות היהודית“, „מטכ"ל שלום“, וכו' וכו') כדי להגיע ליעד שונה לגמרי.

מדברים הקיר — ומבקיעים

א תמיד חוזרים ויריבנו על דברינו, כעבור זמן, לשם הסוואה בלבד. יש ואנחנו מדברים במשך זמן רב אל הקיר — ולפתע מתברר כי הבקענו את הקיר.

כך קרה, כנראה, ביחס לאחת הדרישות העיקריות שלנו בכנסת, עליה חזרנו פעם אחרי פעם: ביטוח בפני אבטלה, נתקלנו תמיד בהתנגדות טוטאלית של שר-העבודה יגאל אלון, ובעיקר של הבוסים ההסתדרותיים, בראשות אהרון בקר. אולם הקריאה נשמעה, מפלגות אחרות אימצו אותה לעצ-מן, ההגיון הפנימי שלה החל מכה הד בציבור. עתה יש סיכוי כי ההתנגדות תישבר.

התוכנית הממשלתית אמנם מדברת רק על הקמת ועדה נוספת, לבדיקת העניין. על כך הערנו בנאומנו, בהערתי אגב ספונטאנית:

אבנרי: ... כמעט כל הנאומים בוויכוח של היום המ-ליצו על הנהגת ביטוח בפני אבטלה. אם כך, לשם מה יש צורך להקים ועדה? מה יש כאן לבדוק? יש לחזק חוק, ואפילו חוק אינו הכוחי — אפשר להתחיל בתשלום למובטלים כבר מחר בבוקר, גם על סמך החוקים הקיימים. לפני זה הוצאתי מפי אהרון בקר הסכמה לביטוח זה — בניגוד לכל דבריו עד כה. זה היה באמצעות קריאת-ביניים, אחת המעטות שנקלטו:

בקר: שתי אבני-פינה... הן: (א) יום עבודה לתקופת המעבר... (ב) מניעת היוקר המאמיר...

אבנרי: מה עם ביטוח אבטלה?

בקר: לנו בישראל יש מוקים סבירים רבים לכך שהביטוח יהיה עליידי מתן יום-עבודה, ולא עליידי מענק כספי... עם זאת, אם מטיבה ללשתי אין יום-עבודה ניתן לנזקק, לא אהסס ליתן יד לביטוח הנזקק במענק כספי, בזכות ולא בחסד, ובלבד שלא יהיה רעב ללחם...

זאת בדיוק, כמוכן, תביעתנו כל העת, לה הוא התנגד בתוקף. נראה שעורנו להשיג שינוי, כדי להגשים זאת, יש להגביר את המאבק הציבורי, עד שהדבר יתקבל כחוק.

אנחנו, הצאר ניקולאי

ביוון ישנח"ר רפ"י החרימו את הוויכוח, הפך נאומנו לנאום האופוזיציוני העיקרי. כך כי קרה ומק"י חזרו על הדוקטרינות הידועות שלהן, אגודת ישראל השמיעה פראזות ימניות, שרק חיקו את הטיעון הממשלתי.

(אגב, גח"ל רפ"י נשאו בסוף נאומים ארוכים, בצורת „הודעות“, להסברת הנימוקים

* הנאום פורסם בגיליון האחרון של העולם הזה, במודר הנדון.